

eller i vårt inre. En tanke, smekning, doft eller musikupplevelse kan väcka emotionerna till liv. Likaså kan exempelvis hormonella förändringar i kroppen aktivera emotionerna. En emotion hör kroppen till, det kan vara beteenden eller rörelser som är offentliga och som många gånger kan iaktas av andra genom exempelvis minspel och gester. Genom evolutionen har emotionerna varit befämjande för vår överlevnad och hjälpt oss att avvärja faror eller dra nytta av gynnsamma situationer.

Känslorna kan liknas vid psykologiska upplevelser av att kroppen reagerat emotionellt. Därefter skapas mentala bilder av det kroppsliga tillståndet. Olika hjärnsystem kontrollerar olika känslor. Förlorar man förmågan att uttrycka en viss emotion, förlorar man också förmågan att uppleva den känsla som motsvarar emotionen.

– I varje ögonblick av livet tar olika områden i hjärnan emot signaler från kroppen. Denna information ligger till grund för de kartor som hela tiden ritas i vår hjärna och som speglar vad som sker i vår kropp. Man kan likna det vid brev från kroppens alla delar som kontinuerligt skickas till hjärnan, säger Antonio Damasio.

Han ger ett intressant exempel taget ur den kliniska vardagen för att närmare belysa hur denna händelskedja ser ut:

En 65-årig kvinna med Parkinsons sjukdom vårdades vid Salpêtrièresjukhuset i Paris. Kvinnan svarade inte längre på sin L-dopabehandling och skulle i stället pröva elstimulering. När strömmen slogs på försvann symtomen. Men plötsligt hände något oväntat. Kvinnan som nyss kunnat konstatera att skak-

ningarna kraftigt dämpats, avbröt sig mitt i en mening. Hon tittade åt sidan och efter några sekunder började hon plötsligt att gråta. Tårarna flödade och hon visade en djup förtvivlan. Mellan snyftningarna berättade hon om hur bedrövad och hopplös hon kände sig och hur meningslöst det var att fortsätta leva. När läkarna slog av strömmen, förändrades kvinnan ånyo och hennes beteende återgick till det normala.

»Vad var det som hände?« undrade kvinnan och vände sig till sin läkare.

Händelsen blev genom en slump ett genombrott för kunskapen om hur känslor och medvetande uppstår. Den elektriska strömmen hade av misstag förts in i ett område i hjärnan som styr vissa typer av beteenden som framkallar sorg och som även inbegriper rörelser i ansiktsmuskulerna, munnen, svalget och magen. Kvinnan som på konstlad väg fick emotionen sorg framkallad i hjärnan, upplevde kort därefter känslan av sorg. Då först kunde hon formulera tankar som är typiska för när vi känner oss ledsna eller nedstämda och som stämmer överens med sorg.

Antonio Damasio menar att den framväxande kunskapen och förståelsen för emotioners och känslors neurobiologi, kommer att få en betydelsefull påverkan på hur vi i framtiden ser på och behandlar olika sjukdomar.

– För att kunna skapa en bild av människan som är bättre och riktigare än den vi för närvarande har måste vi först kartlägga hur denna händelskedja ser ut. Om vi ska kunna förstå och behandla till exempel smärta, depression och drogberoende, så kan vi inte göra det framgångsrikt om vi inte först förstår vad emotioner är och vilken roll de spelar för vårt medvetande. Målet att korrigera bestämda nedsättningar eller försämringar av de naturliga processerna kommer i framtiden att vara i fokus i stället för att som idag enbart inrikta sig på symtom, säger Antonio Damasio.

Han menar att vi står inför ett paradigmskifte som kommer att innebära stora förändringar. Den dualistiska synen på människan har på många sätt begränsat läkarvetenskapen. Uppdelningen av somatisk och psykiatrisk hälso- och sjukvård är förlegad och förödande för såväl diagnostik som behandling. I framtiden kommer det att vara självklart, menar han, att psykologer, läkare, sjukgymnaster och andra professionella tillsammans möter patienten ur ett helhetsperspektiv.

Eva Nordin
frilansjournalist

Stort intresse för sambanden mellan psyke och kropp

Antonio Damasio återuppräftar psykoanalysens betydelse inom neurovetenskapen. Intresset för sambanden mellan psyket och kroppen är idag stort inom den somatiska vården, menar Irène Matthis, psykiater och professor i psykoanalys.

Kunskapen om hur vi styrs av omedvetna mönster från tidig barndom och framåt, har varit odlad av framför allt psykologer, psykoterapeuter och psykiater. Den traditionella läkarvetenskapen har inte tagit särskilt stor hänsyn till att våra känslor och vårt psyke spelar en viktig betydelse i sjukdomars uppkomst och utveckling.

– Antonio Damasio uttrycker det som många psykoanalytiker länge har uttryckt, nämligen att psyket är oskiljaktigt från kroppen.

Irène Matthis

När vi får sätta ord på våra emotioner som sorg, smärta eller vrede så får vi också namn på den känsla vi vill beskriva. Men får vi inte uttrycka berättelsen som passar till den emotionella kroppsliga reaktionen, så tar det sig uttryck någon annanstans, till exempel i kroppen, menar Irène Matthis.

I sin kliniska vardag möter hon många människor med smärtor, utan att det finns någon organisk förklaring.

– Om man inte skiljer på emotioner och känslor och förstår hur de samspelar, så är det också svårt att hjälpa dessa patienter. Låter man patienten berätta vad smärtan egentligen handlar om, till exempel tidigare upplevelser av kränkning och förnedring, så avtar smärtan successivt när känslorna får ett verbalt uttryck. Patienten skapar en berättelse och i den här processen när någon på allvar lyssnar, så återuppräftar samtidigt patienten sin självkänsla.

Liksom Antonio Damasio tror hon att vi står inför ett paradigmskifte. Den dualistiska människosynen håller sakta på att ersättas av en mer holistisk syn.

Det finns ett stort intresse och en stor mottaglighet inom den somatiska vården för detta synsätt, menar Irène Matthis.

– Det är oerhört tillfredsställande. Dessvärre upplever jag att det är trögare inom psykiatrin, där är man tyvärr inte lika mottaglig för detta synsätt.

Eva Nordin

Antonio Damasios »Descartes misstag« och »På spaning efter Spinoza« är två böcker om två filosofer med olika idéer. Spinoza såg kropp och själ som en enhet, medan Descartes hade en dualistisk syn på kroppen.